

ФАРМІРАВАННЕ МОЎНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ Ў ПРАЦЭСЕ НАВУКОВАЙ ДЗЕЙНАСЦІ СТУДЭНТАЎ

Даліра Т.П.

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Раскрываецца паняцце моўнай кампетэнцыі. Аналізуюцца сітуацыі актывізацыі і развіцця слоўніка студэнтаў. Вылучаецца спецыфіка навуковай дзейнасці студэнтаў ва ўзаемадзеянні з выкладчыкам. Падкрэсліваецца роля навуковай дзейнасці студэнтаў у фарміраванні моўнай кампетэнцыі.

Удасканаленне адукацыі ў сучасных умовах патрабуе фарміравання ўніверсальных адаптыўных ведаў і кампетэнцый, а таксама развіцця як мага большага вопыту самастойнай дзейнасці ў навучэнцаў. Гэта выклікае пошук разнастайных метадаў навучання, якія выкарыстоўваюцца ў падрыхтоўцы спецыялістаў да прафесійнай дзейнасці і ствараюць умовы не толькі для атрымання ведаў, а і для трывалага замацавання гэтых ведаў у практычнай дзейнасці.

Для фарміравання прафесійных кампетэнцый спецыялістаў вельмі добра падыходзяць наступныя: метады аналізу канкрэтнай сітуацыі, метады праектнай дзейнасці, падрыхтоўка публічных выступленняў, дызайнерскае мысленне, даследчы метады, персаналізаванае навучанне і шмат іншых.

Так, напрыклад, даследчы метады вучыць студэнтаў этапам работы ад узнікнення праблемнай сітуацыі да пошуку шляхоў вырашэння гэтых праблем. Падчас даследчай работы студэнты выстаўляюць гіпотэзы, аналізуюць пытанні, робяць высновы, даказваюць, абараняюць свае ідэі. Метады праектаў спрыяюць фарміраванню здольнасцей, што дазваляюць эфектыўна і граматычна дзейнічаць у рэальных жыццёвых сітуацыях.

Навуковая дзейнасць студэнтаў, што актыўна развіваецца падчас падрыхтоўкі да штогадовай СНК БДУІР, спрыяе фарміраванню крытычнага мыслення, навыкаў работы ў групе, павышае разуменне важнасці вывучаемай дысцыпліны («Беларуская мова. Прафесійная лексіка»), актывізуе слоўнік асобы, што з'яўляецца важным аспектам, які дапамагае студэнтам тэхнічных спецыяльнасцей у наступнай прафесійнай дзейнасці.

Актывізацыя слоўніка студэнтаў – работа выкладчыка і навучэнца, накіраваная на пашырэнне актыўнага слоўніка кожнага навучэнца; складаецца з ўключэння новых, яшчэ не актывізаваных слоў у разнастайныя практыкаванні з мэтай і задачай выкарыстоўваць іх у ствараемых сказах, словазлучэннях, тэкстах [1, с. 9].

Усімі вышэйназванымі метадамі і прыёмамі фарміруецца моўная кампетэнцыя, што з'яўляецца адной з найважнейшых характарыстык асобы і набываецца ў выніку натуральнай маўленчай дзейнасці і спецыяльнага навучання.

Моўная кампетэнцыя — гэта валоданне ведамі пра сістэму мовы, аб правілах функцыянавання адзінак мовы ў маўленні і здольнасць з дапамогай гэтай сістэмы разумець чужыя думкі і выяўляць уласныя меркаванні ў вуснай і пісьмовай формах [2].

На занятках па дысцыпліне «Беларуская мова. Прафесійная лексіка» адбываецца моцная актывізацыя слоўніка студэнтаў на білінгвальнай аснове праз актуальны на сёння метады назірання, што дапамагае ў фарміраванні патрэбнай моўнай кампетэнцыі.

Назіранне – арганізацыя планамернага, мэтанакіраванага ўспрымання навучэнцамі з'яў, у прыватнасці моўных з'яў і фактаў. Арганізуецца па пэўным плане, у гутарцы, дзе пытанні выкладчыка накіроўваюць назіранне. Такім чынам назіраюцца звесткі, вылучаюцца прыкметы з'явы, прадмета, яны абагульняюцца, робіцца выснова. У іншай жа сітуацыі фармулюецца гіпотэза, а праз назіранне назіраюцца факты, што пацвярджаюць ці аспрэчваюць гіпотэзу, затым фармулюецца выснова.

Назіранні над мовай – від моўнага аналізу, які складаецца ў выяўленні студэнтамі ў тэксце тых ці іншых вывучаемых моўных з'яў, у іх каментараванні, абагульненні, выкарыстанні ва ўласнай гаворцы, у прасочванні змен сродкаў мовы ў залежнасці ад задач выказвання. Гэтыя назіранні служаць асновай даследчай працы навучэнцаў, вываду заканамернасцей, азначэнняў, правілаў [1, с. 82]. Таксама гэты від моўнага аналізу фарміруе маўленчую кампетэнцыю, якая прадугледжвае не фармальнае, а менавіта свядомае засваенне ведаў. Пры назіранні над мовай патрабуецца ўважліва адбіраць моўны матэрыял, што будзе абавязкова звязаны з будучай спецыяльнасцю, каб студэнты разумелі ролю моўных фактаў у сваім жыцці, прафесіі.

Актыўнасць у навучанні мове – дыдактычны прынцып, які патрабуе такой арганізацыі заняткаў, калі навучэнец становіцца суб'ектам пазнавальнай дзейнасці, якая выходзіць ініцыятыўнасць, самастойнасць у засваенні ведаў, уменняў і навыкаў, у развіцці мыслення, гаворкі,

памяці, творчага ўяўлення. Актыўнасць навучання мове забяспечваецца прымяненнем адпаведных прыёмаў работы, абсталявання, дапаможнікаў.

Зацікавіць студэнтаў удзельнічаць у навуковай рабоце можна наступнымі спосабамі:

1. Інтэграцыя ў навучальны працэс: гэта могуць быць даследчыя праекты, прэзентацыі ці лабараторныя працы.

2. Практычныя семінары, дзе студэнты змогуць пазнаёміцца з метадамі навуковай працы і прымяніць іх на практыцы.

3. Настаўніцтва: прапануе студэнтам магчымасць працаваць пад кіраўніцтвам вопытных выкладчыкаў, што дапаможа ім атрымаць каштоўныя веды і навыкі.

4. Конкурсы і гранты, якія садзейнічаюць павышэнню кваліфікацыі студэнтаў.

5. Навуковыя канферэнцыі, дзе яны могуць прадставіць свае работы, атрымаць зваротную сувязь і наладзіць кантакты з іншымі студэнтамі.

6. Тэматычныя праекты, звязаныя з актуальнымі праблемамі, якія цікавяць студэнтаў. Гэта можа быць праца над культурнымі ці тэхналагічнымі пытаннямі.

7. Публікацыі: магчымасць публікацыі вынікаў у навуковых часопісах ці на канферэнцыях палепшыць у студэнтаў матывацыю.

8. Крос-дысцыплінарны падыход: цікава аб'ядноўваць розныя сферы ведаў, якія ствараюць нестандартныя даследчыя праекты.

Стварэнне натхняльнай атмасферы, дзе студэнты могуць свабодна выказваць свае ідэі і атрымліваць падтрымку, адыгрывае ключавую ролю ў рэалізацыі іх навуковай дзейнасці. Карысна і важна абіраць для даследаванняў цікавыя тэмы. Так, напрыклад пад кіраўніцтвам старшага выкладчыка Дадзіры Т.П. былі прапанаваныя і рэалізаваныя наступныя навуковыя даследаванні: «Да пытання функцыянавання беларускай мовы ў кінамастацтве» (студэнт Пракаповіч В.Ю.), «Моўныя паводзіны віртуальнай асобы: тролінг, флуд, флэйм» (студэнткі Казачына К.А., Кастраміна П.А.), «Выкарыстанне беларускай мовы ў мультымоўным лэндзінгу» (студэнтка Цяцёркіна С.П.), «Сфера абслугоўвання віртуальнай рэальнасці: аўтсорсінг, краўдсорсінг, торэнт» (студэнтка Грыбоўская А.А.), «Кангруэнтнасць: шматзначнасць значэнняў» (студэнткі Капейкіна В.А., Капліч В.А.), «Сучаснае функцыянаванне беларускай мовы: «хэшаванне» штодзённага маўлення» (студэнтка Шэршнева А.С.), «Ботыяковы элемент зносін» (студэнты Кулікоўскі С.Ю., Талстой М.І.) і інш.

Многае ў сённяшняй адукацыйнай прасторы залежыць ад выкладчыка. Таму неабходна вызначыць ключавыя моманты, якія ўключае эфектыўная арганізацыя настаўніцтва для студэнтаў у ходзе навуковай дзейнасці:

1. Выразнае і дакладнае вызначэнне мэт дзейнасці: развіццё прафесійных навыкаў, дапамога ў даследчых праектах або падрыхтоўка да кар'еры.

2. Прафесійная дзейнасць выкладчыкаў, якія гатовы падзяліцца вопытам.

3. Улік інтарэсаў, прафесійных мэт і асабістых якасцей як студэнтаў, так і настаўнікаў у іх супрацоўніцтве.

4. Рэгулярныя сустрэчы: графік сустрэч паміж выкладчыкам і студэнтамі. Гэта можа быць як індывідуальнае, так і групавое ўзаемадзеянне.

5. Рэсурсы і падтрымка: Забяспечце студэнтаў літаратурай, доступам да іншых даследаванняў, якія дапамагаюць у іх працы.

6. Фарміраванне супольнасці: стварыць супольнасць настаўнікаў і студэнтаў, дзе яны змогуць закласці ідэі, вопыт і падтрымку.

7. Прызнанне дасягненняў: Гэта можа быць у форме ўзнагарод ці публічнага прызнання, друку ў зборніках даследаванняў.

8. Ацэнка вынікаў: праводзіце рэгулярныя аналіз і адзнакі дзейнасці, каб зразумець іх ўплыў на студэнтаў, і выкарыстоўвайце гэтыя дадзеныя для паляпшэння працэсу.

Усё вышэйзгаданае падштурхоўвае сёння выкладчыкаў перагледзець падыходы да прафесійнай моўнай кампетэнцыі ва ўмовах айчынай адукацыйнай прасторы, дзе беларуская і руская мовы маюць аднолькавы афіцыйны статус. Валоданне абедзвюма мовамі, уключаючы спецыяльную лексіку, вызначаецца як цэнтральны кампанент камунікатыўнай кампетэнцыі спецыяліста. Важна ўлічваць змену навуковай парадыгмы пры вывучэнні моўнай асобы-мультылінгва. Яго моўная кампетэнцыя вывучаецца не ў якасці простае сумы дзвюх і больш моў, але як адзіная лінгвакагнітыўная канфігурацыя, якая вызначаецца складанымі працэсамі ўзаемадзеяння яе элементаў. Колькасць разнастайных беларускамоўных ІТ-прадуктаў пашыраецца, а гэта значыць расце іх запатрабаванасць. Безумоўна, іх распрацоўка і абслугоўванне патрабуе адпаведнай кампетэнцыі ІТ-спецыялістаў [3].

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Львов, М. Р. Словарь - справочник по методике русского языка: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Рус. яз. и лит.» / М.Р. Львов. – М.: Просвещение, 1988. – 240 с.

2. ФАРМІРАВАННЕ МОЎНАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ Ё ШКОЛЬНІКАЎ НА ЎРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ВА ЎМОВАХ АДУКАЦЫЙНАЙ ІНТЭГРАЦЫІ [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://elib.bspu.by/bitstream/doc/37553/1/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%8E%D0%BA%20%D0%86.%D0%A3.pdf> – Дата доступу: 10.03.2025.

3. Дапиро, Т.П. Трылінгвізм як праява дыялогу культур ва ўмовах выкладання беларускай мовы студэнтам нефілалагічных спецыяльнасцей / Т.П. Дапиро //Язык и межкультурные коммуникации : сборник научных статей / Бел. гос. пед. ун-т им. Максима Танка; редкол.: В. Д. Старичёнок [и др.]; отв. ред. В. Д. Старичёнок. – Минск, 2019. – С.54 – 58.